

WSTĘP

Współczesne media masowe, dostarczające niezliczonych informacji, to nie tylko prasa, radio i telewizja, ale także nowe media, spośród których najbardziej znane są: Internet oraz media telematyczne, będące efektem komputeryzacji w dziedzinie telekomunikacji. Proces mediatyzacji sprawia, że wzrasta znaczenie mediów masowych w każdym obszarze życia społecznego. Nie dziwi zatem, że środki komunikowania masowego są obiektem zainteresowania naukowców, polityków czy biznesmenów. Jednakże najczęściej spoglądają oni na media masowe wybiórczo, traktując je przede wszystkim jako środek przekazu informacji, narzędzie wpływu na opinię publiczną lub ważny nośnik reklamy. To funkcjonalne podejście przesłania często inne oblicze mediów – jako instytucji nadawczych tworzących system przeróżnych więzi i zależności łączących je ze sobą oraz z organizacjami, przedsiębiorstwami czy zbiorowościami, stanowiącymi społeczne otoczenie środków komunikowania.

W polskiej nauce o komunikowaniu systemowa analiza funkcjonowania mediów masowych nie doczekała się wielu opracowań. Najbardziej znane to dwuczęściowa praca warszawskich medioznawców: Janusza Adamowskiego, Bartłomieja Golki i Ewy Stasiak-Jazukiewicz, wydana pod wspólnym tytułem *Wybrane zagraniczne systemy informacji masowej*, prace zbiorowe wrocławskiego ośrodka badawczego powstałe pod redakcją Bogusławy Dobek-Ostrowskiej, poruszające głównie problemy transformacji środków komunikowania masowego w postkomunistycznych krajach europejskich oraz zbiór artykułów krakowskich autorów zredagowany przez Teresę Sasińską-Klas i Agnieszkę Hess, ukazujący media w kilku państwach Europy Zachodniej i Środkowej.

Niniejsza praca powiększa zatem dorobek zwolenników systemowego podejścia do funkcjonowania mediów masowych. W przekonaniu autorów tego tomu systemowe rozpatrywanie komunikowania masowego pozwala lepiej poznać mechanizmy i uwarunkowania działalności prasy, radia, telewizji czy Internetu. Ukazuje również różnorodność relacji zespalaających media masowe z elementami ich otoczenia. Daje także szansę na wieloaspektowe porównywanie różnych narodowych systemów medialnych i wyszukiwanie rozwiązań prawnych, instytucjonalnych czy strukturalnych mogących być wzorem do naśladowania.

Dlatego w niniejszym zbiorze artykułów i szkiców świadomie przyjęto w publikacjach omawiających poszczególne systemy medialne pewien schemat prowadzonych rozważań, ujmujący historyczne, polityczne, ekonomiczne czy społeczne determinanty działania mediów, ich strukturalne zróżnicowanie oraz podstawy prawne ich funkcjonowania. Starano się

także zwrócić uwagę na znaczenie takich elementów otoczenia środków komunikowania, jak instytucje kontrole czy regulujące działanie mediów, aktywność stowarzyszeń dziennikarskich bądź agencji informacyjnych.

Zamysłem redakcyjnym jest również dobór krajów, których systemy medialne są analizowane. W tym zestawie przeważają bowiem państwa sporadycznie bądź zupełnie pomijane w polskiej literaturze przedmiotu. Chodzi tu przede wszystkim o Szwecję, Norwegię, Irlandię czy kraje powstałe z rozpadu Związku Radzieckiego.

Tom otwiera teoretyczny artykuł *Zbigniew Oniszczyka*, przedstawiający ustalenia głównie polskiego medioznawstwa w odniesieniu do systemu medialnego, będącego współcześnie podstawową kategorią w analizie funkcjonowania mediów masowych. Następnie *Aleksiej Bykow* ukazuje rosyjskie środki komunikowania w powiązaniu z zasadniczymi tendencjami rozwojowymi komunikowania masowego, takimi jak globalizacja, specjalizacja, wzrost znaczenia nowoczesnych technologii w pracy dziennikarzy czy powiększanie się światowego rynku reklamy medialnej. Z kolei *Siergiej Michajłow* szeroko omawia historię, uwarunkowania społeczno-polityczne oraz obecny kształt systemu medialnego Łotwy. Natomiast *Anatolij Puj* zajmuje się środkami komunikowania masowego Republiki Mołdowy, akcentując znaczenie czynnika politycznego w przeobrażeniach tego rynku medialnego. *Rouslan Bekurow* koncentruje zaś swoją uwagę na transformacji mediów masowych w krajach zakaukaskich: Armenii, Azerbejdżanie i Gruzji. Obraz przemian w mediach masowych suwerennej Ukrainy rysują z kolei *Magdalena Ratajczak* i *Walenty Baluk*. Wątek postradziecki zamyka *Patrycja Szostok*, która obrazuje obecną sytuację w litewskiej prasie, radiu i telewizji.

Drugi nurt tematyczny, dotyczący systemów medialnych krajów Europy Zachodniej, otwiera artykuł *Michała Kaczmarczyka* prezentujący rynek medialny w Irlandii na tle jego historycznych, społecznych i politycznych uwarunkowań. Z kolei *Katarzyna Kozub-Kulik* przybliży współczesne problemy mediów masowych we Włoszech, a *Patrycja Szostok* w swoim drugim szkicu rozpatruje na przykładzie systemów medialnych Szwecji i Norwegii specyfikę funkcjonowania środków masowego komunikowania w Skandynawii.

Jak więc widać, niniejszy tom porusza kwestie funkcjonowania mediów masowych w wielu bardzo zróżnicowanych pod względem kulturowym, społecznym, gospodarczym czy politycznym krajów. Może zatem zainteresować nie tylko medioznawców czy studentów dziennikarstwa, ale także grono ludzi ciekawych przemian w krajach rzadko goszczących w polskich relacjach medialnych bądź opracowaniach naukowych.